

De cōmendatione sacre scripture Nico. de lyra pro. ogus

In nomine sancte trinitatis incipit prologus primus venerabilis fratris Nicolai de Lyra ordinis seraphici Francisci de cōmendatione sacre scripture in generali.

Ec omnia li-

ber vite etc. **Ecc.** xliij. fm q dicit beatus Grego. **Domel.** xxxv. euan-geliorum: **Temporalia** vita eterne vite cōpara-ta: mors ē poti⁹ dicēda q̄ vita. **Scie** hō a phy-losophis tradite ordinā-tur ad finem consequen-dum in presenti vita. qz scientie practice ab eis tradite ordinant ad felicitatem politicā: loquen-dō de politica presentis vite. **Similiter** scientie spe-

culatiue ordinant ad felicitate cōtemplatiuā: loquēdo de cōtemplatiōe que potest haberi in vita p̄senti: et p viam nature que dependet ex fantasmate. **Unde** dicit. **lij. de Via.** q intel-ligentib⁹ nobis necesse est fantasmata simul speculari. et d ta-li speculatiōe dicit ibidē: q̄ intelligere corrumpit in nobis: quodā interio corrupto. **Sacra** enī scriptura ordinat ad felicitate vite future quā philosophi nesciunt: fm q dicit beatus Hieronym⁹ in epistola ad Paulinū d omnib⁹ sacre scri-pture libris: **Hoc** doctus Plato nesciuit: hoc demosthenes eloquēs ignorauit. **Ex** quib⁹ cōcludit q̄ libri a philosophis descripti continētēs scientias ordinatas ad finē in hac tpali vita tantūmodo naturaliter cōsequendū vite si cōparent ad li-bros sacre scripture: q̄ ordinat ad finē eterne vite: mag⁹ sūt dicēdi libri mortis q̄ vite. s; liber continēs sacram scriptu-ram: que licet in multis libris p̄tialibus diuidat: sub vno tñ libro cōtinet: qui noīe generali liber vite pp̄ie nominat: fm q dicit in verbo p̄sumpto: **Hec** omnia etc. in quo sacra scri-ptura q̄drupliciter describit fm quatuor excellentias quib⁹-bus oēm scripturā aliam excellit. **Primo** enī describit vt sin-gularis eminentie: qd̄ notat p̄nomen singulare cum dicit: **hec.** **Secūdo** describit vt generalis cōtinentie: qd̄ ostendit si-gnum vniuersale cū dicit: omnia. **Tertio** vt specularis intel-ligentie: qd̄ denotat conditio libri cū dicit: liber. **Quarto** vt salutaris efficacie: qd̄ ostendit p̄secutio finis intenti cum dicit: vite. **Circa** primū sciendū q̄ vna scientia eminentior est altera seu honorabilior duplici de causa: vt habetur. **i. de Via.** **Una** est: qz est d nobilioꝝ subiecto. **Alia:** qz p̄cedit cer-tiori modo. **Et** ppter vtrāq̄ sacra scriptura q̄ pp̄ie theolo-gia dicit: cū ipsa sola sit textus huius scientie omēs scientias alias ascellit. **Primo** qz habet deū p̄ subiecto qui est in sum-mo toti⁹ nobilitatis: ppter qd̄ noīat theologia: quasi sermo de deo. **Secūdo:** qz p̄cedit modo certiori. **Alie** enī scientie hu-manitus repte. p̄cedūt p̄ inuestigationē rōnis humane: in q̄ quidē p̄cessu licet nō sit error q̄tū ad cognitionē p̄mōzū p̄n-cipioꝝ q̄ sunt p̄ se nota: fm q dicit. **ij. Metaph.** **In** foib⁹ q̄s delinquet: tñ in deductiōe cōclusionū ex principijs potest esse error: maxime q̄tū ad cōclusiones a primis principijs longin-quas. vñ et in tali p̄cessu oēs philosophi innitētes tñ hūa-ne inuestigationi inueniunt errasse. et ideo de singulari emi-nentia hui⁹ scientie dicit **Deu.** **liij.** **Hec** est sapientia vestra et intellect⁹ corā populis. **Sapientia** enī dicit pp̄ie illa scien-tia que cōsiderat altissimas causas: vt habet. **i. Metaph.** **Sa-cra** hō scriptura habet deū p̄ subiecto: vt dictū est: qui ē pri-ma causa simpliciter omnium: et ideo pp̄ie dicit sapientia. s; cō-uenienter addit vestra. ad distinguendū sapientia sanctoꝝ seu catholicoꝝ: que est ipsa sacra scriptura: a sapientia phylo-sophoꝝ. et hoc potissime in duob⁹: videlicet in pp̄rietatibus de deo cognitio: et in fine cognitiois. licet enī philosophi ha-buerint cognitionē de deo: hoc tñ solū fuit q̄tū ad pp̄rieta-tes que de ipso p̄nt cōcludi p̄ inuestigationē rōnis p̄cedentē ex creatur⁹: sic p̄b. **xij. Metaph.** p̄bat eius vnitatē: et. **vij. P̄phys.** virtutis infinitatē. et sic de similibus. **Sed** pp̄hete et ap̄li sancti qui hanc scripturā nobis tradiderūt p̄ reuelatio-nem sp̄s sancti habuerūt cognitionē de pp̄rietatib⁹ diuinis trāscēdentib⁹ inuestigationē rōnis: vt de pluralitate p̄sona-

rum et earū distinctiōe in vnitatē essentie: et consimilio. **Item** p̄bi cognitionē de deo habitā nō ordinauerūt ad aliū finem: sed ipsam quiescēt ppter ip̄m speculari tñ in q̄tū est p̄fectio ip̄s⁹ cognoscentis. **Cognitio** autē dei q̄ in sacra scriptura tra-ditur: ad hoc p̄ncipaliter que ris vt p̄ ipsam ip̄se speculās seu cōtemplās ferat in amorez ip̄s⁹ obiecti cogniti. s. dei: ip̄m sup-se et sup oīa diligendo. et ppter hoc saluator. **Matt.** **xxij.** dicit q̄ in duob⁹ p̄ceptis charitatis tota lex pendet et pp̄hete. **Et Ap̄l.** **i. Thimo.** **i.** **Finis** p̄cepti est charitas de corde puro: et p̄sciētia bona: ac fide nō ficta. **Et** qz p̄bi suo sensui innitentes hūc finem nō attenderūt: ideo errauerūt: ppter qd̄ eozū sapi-entia insipientia noīat: ad **Ro.** **i.** **Qui** cum deū cognouissent: nō sicut deū glorificauerūt aut gratias egerūt: s; euanuerunt in cogitationibus suis: et obscuratum est insipiens cor eozū: dicentes enī se esse sapientes stulti facti sunt. **Sed** quonā sa-cra scriptura nō solū excellit alias in q̄tū est de subiecto nobi-lioz: sed etiā in q̄tū p̄cedit mō certiori: videlicet p̄ diuinay reuelationē cui nō potest subesse falsum. ideo subdit in aucto-ritate p̄missa: **Et** intellect⁹ coram populis. **Intellectus** enī p̄-p̄le dicit habit⁹ p̄ncipioꝝ: circa quē nō est error: vt iam dictū est: ppter qd̄ illud quod cōcludit directe ex illis: iudicat sim-pliciter esse verū: et qd̄ inuenit eis repugnās: iudicat simpli-ter esse falsum. **Ita** similiter q̄cquid ex sacra scriptura manifi-ster cōcludit: verū iudicat: qd̄ autē ei repugnat: falsum simpli-citer reputat. et ideo sacra scriptura nō solū vocat sapientia: s; etiā cum hoc intellect⁹: vñ dicit **Ecc.** **xv.** **Implebit** eū sp̄s sa-pientie et intellectus. **Et** **Colo.** **i.** **Implemini** agnitioe volū-tatis eius in omni sapientia et intellectu etc. et sic patet primū. **Circa** scdm cōsiderandū q̄ sub cōsideratione alicui⁹ scientie nō solū cadit subiectū sed etiā ea que habent attributionē ad ip̄m: vt habet. **liij. Metaph.** sicut sub cōsideratione medici nō solum cadit sanitas vel corpus sanabile: sed etiā vna in q̄tū est indicatiua sanitatis: et potio in q̄tū est factiua e⁹: et dicta in q̄tū est ip̄s⁹ cōseruatiua: et sic de alijs. **Omnia** autē creata habet attributionē ad ip̄m deū qui est hui⁹ scie subiectū: pp̄ qd̄ ista scientia est quodāmodo cōsideratiua omnium: in quo apparet eius cōtinentia generalis que notat in verbo p̄mir-p̄sumpto cum dicit: **Omnia.** de quo potest exponi: qd̄ dicit: **Sap.** **i.** **Hoc** qd̄ cōtinet omnia scientiā habet vocis. vt sit sen-sus: **Hoc.** s. volumen sacre scripture. que licet diuidat in plu-res libros partiales: tamē redigunt in vno volumine qd̄ **Bi-blia** appellat. **Continet** oīa qz hec scientia est quodāmodo oīm cōsideratiua. **Scientiā** habet vocis. de pp̄rietate vocis est: qz sit verbi significatiua: et pp̄ia est sacre scripture qz sit diuini verbi expressiua: fm q manifeste habet **Job.** **i.** **In** principio erat verbum etc. **Et** qz p̄ verbum omnia facta sunt: vt ibidem subdit. ideo omnia sub cōsideratiōe hui⁹ scientie cōtinent: nō tñ sub pp̄ijs rationibus singuloꝝ: qz hoc pertinet ad scienti-as p̄tulares et humanitus inuentas. sed in q̄tū ex omnibus creatis manuclimur in cognitionē et dilectioē dei per verā fidem charitate formatam ad quā cōsideratio huius scientie ordinat: vt predictū est. **Et** hoc est qd̄ dicit **Aug.** **xliij. de tri-nitate ca. i.** **Hō** vtiqz quicquid sciri potest ab homie in rebus humanis vbi plurimū sup̄iacue vanitatis et noīe curiositatē est: hui⁹ scientie tribuēs: sed illud tantūmodo quo fides salu-berrima que ad veram beatitudinē ducit: gignitur: nutrit: de-fenditur et roborat. **Uñ** et **Job.** **xvi.** saluator loquēs d̄ spiritu sancto cuius reuelatione tradita est hec scriptura dicit: **Doce-bit** vos omnē veritatem. **Glosa:** necessariam ad salutem. et sic p̄t secūdū. **Circa** tertū qz ē intelligentia specularis. qd̄ no-tatur cum dicit: liber. **considerandū** qz liber habet similitudinem speculi: qz sicut in speculo apparent forme sensibiles: sic i libro relucēt omēs veritates liber vocatur: in quo libro legunt sancti apostoli et pp̄hete qui hanc scientiā tradiderūt: et hoc est qd̄ dicit **Glosa** super illud **Esa.** **xxv. vij.** **Dispo-ne** domui tue etc. **Glosa.** **Prophete** in ipso libro p̄scientie dei i quo omnia scripta sunt legere possunt. qd̄ tamen nō est sic intelligē-dum: qz pp̄hete viderint ip̄am dei essentia que idem est cum eius p̄scientia: quia pp̄hete cognitiō cū habeat enigma: eua-euat in tali visione: fm q dicit **Ap̄l.** **i. Cor.** **xliij.** **Sed** p̄ tāto dicunt pp̄hete in libro p̄scientie dei legisse: qz p̄ species diui-nitus impressas mentib⁹ pp̄hetay et p̄ lumē pp̄heteū eis pro-portionatum: videbant suo modo veritatem a dei scientia ad eos deriuatā per reuelatiōez sicut intellectus possibilis virtu-te luminis intellectus agentis inspicit in speciebus a fantasma-tibus acceptis sibi p̄portionabiles veritates. **Hos** autē qui talem cognitionē nō habemus: quia lumine prophetico illu-

De intentione auctoris

strati nō sumus: nō possumus legere in dicto libro sed in libro scripture sacre nobis tradito a pphetis. Habet tū iste liber B speciale q̄ vna lra p̄tinet plures sensus. **C**ui ratio est: q̄ p̄ncipalis butus libri auctor est ipse deus in cuius potestate est nō solum vti vocibus ad aliquid significandum: q̄s etia; hōmines facere possunt et faciunt: sed etiam rebus significatis p̄ voces vtitur ad significandū alias res: et ideo cōmune est omnibus libris q̄ voces aliqd̄ significēt: s; speciale est huius libro: q̄ res significat p̄ voces aliqd̄ significēt. **S**ecūm igit̄ p̄mā significationem que est p̄ voces accipit̄ sensus litteralis seu historicus. **S**ecūm v̄o aliam significationē que ē per ipsas res accipitur sensus mysticus seu spiritualis: qui est triplex in generali: quia si res significat p̄ voces referant̄ ad significandum ea que sunt in noua lege credenda: sic accipit̄ sensus allegoricus. **S**i aut̄ referant̄ ad significandū ea que p̄ nos sunt agēda: sic est sensus moralis vel tropologicus. **S**i aut̄ referant̄ ad significandū ea que sunt speranda in beatitudine futura: sic est sensus anagogicus. **E**t dicit̄ ab ana q̄s est sursum et goge q̄s est ductio. vñ versus: **L**ittera gesta docet: quid credas allegoria. **M**oralis quid agas: quo tendas anagogia. **E**t istorū q̄t̄uor sensuum potest poni exemplum in hac dictione hierusalem: que fm̄ sensum litteralē significat quandā ciuitatem que fuit quondam metropolis in regno iudee: que primo fuit fundata a melchisedech: postea per salomonē dilatata et fortificata. **S**ecūm sensum v̄o moralē significat animā fidelē: fm̄ que sensus dicit̄ **E**sa. li. **C**onsurge sede hierusalē. **S**ecūm v̄o sensum allegoricū significat ecclesiā militantē: fm̄ que dicitur **Apo. xxi.** **A**udi ciuitatem sanctā hierusalem nouam descēdētem de celo a deo paratā sicut sponsa ornata viro suo. **S**ecūm v̄o sensum anagogicū significat ecclesiā triumphantē. fm̄ que dicitur **Sal. iij.** **I**lla que sursum est hierusalē est libera: que ē mater nostra. **E**t sicut posuit̄ exemplum in vna dictione: ita posset poni in vna oratione: et sicut in vna ita et in alijs. **I**git̄ de isto libro sub vna littera p̄tinet plures sensus dicit̄: **E**ccl. ij. **E**cce manus missa ad me in qua erat inuolutus liber et expanxit illum coram me qui erat scriptus intus et foris. **E**t **Apo. v.** **A**udi in dextera sedentis sup̄ thronum librum scriptus intus et foris. **S**criptura exterior est sensus litteralis: qui est patetior: q̄ p̄ voces immediate significatur. **S**criptura autē interior est sensus mysticus vel spiritualis: qui est latentior: q̄ p̄ res significatas vocibus designat̄: vt p̄dictū est. et sic patet tertiu. **C**irca quartū in quo notatur efficacia salutaris. cum dicit̄: v̄t̄: considerandū q̄ sicut dicit̄ est a principio: nulla alia scriptura nisi ista ducit̄ immediate ad vitā beatam: que sola ē vita simpliciter: q̄ mortem necit̄. **I**deo saluator **Ioh. v.** loquēs de efficacia huius sacre scripture dicebat iudeis in lege perit̄: **S**erutamini scripturas in quibus putatis vos vitā eternam habere. **C**irca q̄s sciendū q̄ hoc verbū putatis q̄s imponat̄ falsi opinionem vel saltem veri dubitationem: nō refertur ad ipsam sacram scripturā que nullum falsum continet: vt patet ex supradictis: nec est etiam dubium quin ad vitā perducat̄ beatam: cum sit quoddam instrumentū pueniendū ad eternam felicitatem: vt patet ex verbis beati **Aug.** superius inductis. **S**ed refertur ad legisperitos scripturam sacram male exponentes: et male viuētes: p̄pter que merito priuandū erant a consecratione beatitudinis eterne: que est finis huius scientie quā sine dubio consequunt̄: cam sane intelligentes: et fm̄ sanū ipsius intellectū pie viuētes: fm̄ que dicit̄ **Ecc. xxiij.** **Q**ui elucidant me vitā eternam habebunt. **E**lucidat̄ autē sacra scriptura in vera ipsius expositione et in sancta operatione: quia hec scriptura tanq̄ omnibus eminentior continet perfectiones scientie practice et speculative. **E**t sic per veri cognitionem et boni operationem perducit̄ ad vitā beatam: quam nobis concedat qui sine fine viuūt et regnat.

Finit̄ p̄m̄ plogus de cōmēdatōe sacre scripture l̄ generali.

Incipit prologus secundus de intentione auctoris et modo procedendi.

Ubi in dextera sedentis sup̄ thronū librum scriptum intus et foris **Apo. v.** **S**icut dicit̄ est in prologo p̄cedēti: liber iste est sacra scriptura: qui dicitur scriptus exterior: q̄tū ad sensum litteralem. et interior: q̄tū ad sensum mysticum et spirituale: qui licet tripharie diuidatur in generali: vt p̄dictum est: tamen sub quolibet et mēdo potest fieri expositionū mysticarū multiplicatio in speciali: omnes t̄ p̄supponūt sensum litteralē tanq̄ fundamētū: p̄pter quod sicut edificiu; declinans a fundamēto disponit̄ ad ruinā: sic expositio mystica discrepans a sensu litterali: reputāda est in decens et incerta: vel saltē minus decens ceteris parib;: et minus apta: et ideo volentibus proficere in studio sacre scripture: necessariū est incipere ab intellectu sensus litteralis: maxime cum ex solo sensu litterali et nō ex mysticis possit argumentū fieri ad p̄bationē vel declarationē alicuius dubij: fm̄ que dicit̄ **Aug.** in epistola contra **V**incentiū donatistā. **A**lterius considerandū q̄ sensus litteralis a quo est incipiendū vt dicit̄ est: videt̄ multū obfuscatū diebus modernis: partim vitio scriptorū qui p̄pter similitudinē litterarū in multis locis aliter scripserunt q̄ habeat veritas textus. partim imperitiā aliquorū correctorū q̄ in pluribus locis fecerūt puncta vbi non debent fieri: et verus incepterunt vel terminauerūt vbi nō debent incipi et terminari: et p̄ hoc sentētia littere variatur: vt patebit in suis locis. **I**tem p̄sequendo: dñō concedente: partim ex modo translationis nostre: que in multis locis aliter habet q̄ libri hebraici: fm̄ que declarat̄ **H**iero. in libro de hebraicis q̄stionib;: et in pluribus alijs locis: et alij expositores sacre scripture legendō vel scribendo idem dicit̄: et tū fm̄ **H**irony. in secundo p̄logo sup̄ **H**es. et in pluribus alijs locis p̄ veritate littere habenda in scriptura vt. te. recurrendū est ad codices hebreorum. **I**n hoc tamē valde cauendū est: q̄tū ad passus scripture veteris testamenti: qui de veritate christi ac de cōsequētib; ad hoc loquunt̄: quorū aliquos iudei corruperunt ad defensionē sui erroris: put in parte declarauit in quadā q̄stione de diuinitate christi: et adhuc declarabo plenius q̄n passus tales occurrunt: dñō p̄cedētē. **I**n illis aut̄ i quib; nō est verisimile q̄ aliqd̄ immutauerint: cū nec causam hoc faciendū habuerit: nullū videt̄ periculū: sed magis securus: fm̄ dicit̄ beati **H**iero. in dubijs recurrere ad textū hebraicū tanq̄ ad originale p̄ veritate textus declaranda. **S**ciendum etiam q̄ sensus litteralis est multū obumbratus: p̄pter modum exponendi cōmuniter traditū ab alijs: qui licet multa bona dixerint: tamē parū tetigerunt litteralem sensū: et sensus mysticos intantū multiplicauerunt: q̄ sensus litteralis inter tot expositiones mysticas interceptus partim suffocatur. **I**tem textū i tot particulas diuiserūt: et tot cōcordātiās ad suū p̄positum induxerūt: q̄ intellectū et memoriā in parte confundūt ab intellectu litteralis sensus animū distrabēt. **H**ec igitur et similia vitare p̄ponens cū dei adiutorio intendō circa litteralē sensum insisterē: et pauca valde et breues expositiones mysticas aliquādo interponere: licet raro. **S**imiliter intēdo nō solū dicta doctorū catholicorū: sed etiam hebraicorū: maxime **R**abbi **S**alomonis q̄ inter doctores hebreos locutus est rationabilius: ad declarationē sensus litteralis inducere. aliqua etiam dicta hebreorū valde absurda aliq̄: licet valde raro interponūt: nō ad tendendū ea vel sequendū: sed vt per hec appareat quāta cecitas cōtigerit in israel: fm̄ dicit̄ **P**auli ap̄l̄ ad **R**o. xj. p̄pter q̄s etia; dicit̄ hebreorū nō est inherendū: nisi q̄tū rationi cōsonant et littere et veritati. **I**tem omittis plogos: a principio **H**es. incipit̄: antū q̄ residuū vite mee nō credo ad expositionē totius sacre scripture sufficere. et ideo nolui in exponendis dicit̄ beati **H**irony. vel alterius cuiuscūq; doctoris imitari: tum q̄ dicit̄ prologi parū faciunt ad intellectū librorū sequentiū: vt mihi videtur: tum quia vnus alius frater videlicet **B**ito d̄ ordine nostro plogos **B**iblie valde sufficēter exposuit. quod opus habet cōmuniter. et ideo intendere iterū expositioni doctorū prologorū nō mihi necessariū videbatur. **A**liquorū t̄n librorū prologos exposuit: sup̄ quos scripsi antēq̄ a libro **H**es nesi inchoarem. **P**ostremo q̄ nō sum ita perit̄ in lingua hebraica vel latina quin i multis possim deficere: ideo p̄fector q̄ nihil intendo dicere assertiue seu determinatiue nisi q̄tū ad ea que manifeste determinata sunt p̄ sacram scripturā vel ecclesie auctoritatem. cetera v̄o oia accipiant̄ tanq̄ scholasticę et p̄ modū exercitiij dicta: p̄pter q̄s omia dicta et dicta suppono correctioni sancte matris ecclesie: ac cuiuslibet sapientis: plium lectorem et charitatiuū flagitans correctorē. **A**erūtamen antēq̄ descendā ad expositionē littere: p̄mitto se ptem regulas exponendi sacram scripturā quā tangit̄ **I**sid. i. libro de summo bono ca. xx. et vocantur iste regulę ab alijs quibus clauēs: quia p̄ eas intellectus scripture aperitur in multis. **P**rima est de domino iesu christo et eius corpore mystico quod est ecclesia: quia p̄pter cōnexionē capitis ad corpus sacra scriptura sub vno contextu quasi sub eade; p̄sona aliquādo loquit̄ de vtroq;: et de vno trāsiciens ad aliud: vt

bi gratis